

Vikten av att kunna påverka sin situation. Möjligheter och hinder för delaktighet vid tillämpning av LSS

MISA 25 år

2019-10-18

Barbro Lewin, med dr, funktionshinderforskare, tidigare föreståndare vid Centrum för forskning om funktionshinder, Uppsala universitet

barbro.lewin@statsvet.uu.se

BARBRO LEWIN | FÖR DIN SKULL, FÖR MIN SKULL, ELLER FÖR SKAMS SKULL?

Studentlitteratur

FÖR DIN SKULL, FÖR MIN SKULL, ELLER FÖR SKAMS SKULL?

Om LSS och bemötande

BARBRO LEWIN

Omslagsbild:
Cecilia Hornberg

Några frågor att utgå ifrån

1. Vad är egenmakt? Varför behövs egenmakt vid LSS-tillämpning?
2. Vad är delaktighet?
 1. WHO's *Internationell klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa*
 2. ICF Socialstyrelsens vägledning *Individens behov i centrum, IBIC*
3. Möjligheter för delaktighet i daglig verksamhet – arbete
 1. FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning
 2. Förslag i LSS-utredningen
 3. Förslag i Styrkraftutredningen
 4. Vägar till delaktighet (Socialstyrelsen 2017)
 5. Arbetsmarknadsutskottets rapport 2017/18
4. Hinder för delaktighet i daglig verksamhet – arbete
 1. Strukturella: Ekonomin? Inlåsning?
 2. Strukturella: Nivåbedömningar?
 3. Individuella: Vilken delaktighet önskar den enskilde? Identitet? Trygghet, gemenskap i DV? Absolut ett vanligt jobb?
 4. Vägar till självinsikt och egenmakt – en hoppfull avrundning

1. Vad är egenmakt?

- Det handlar alltid om makt och beroende vid LSS-tillämpning
- Laglig rätt till inflytande med LSS enligt 6 §
- Inflytande är ett *starkt påverkansord*

Vad innebär egenmakt vid mötet med det offentliga?

- Det korta svaret: Egenmakt genom delaktighet i olika beslut, vid utförande och uppföljning av beslut
- Att LSS-personen själv, genom företrädare eller kompetent utomstående person/instans (t ex rättspraxis) ska *kunna bedöma* att handläggning och utformning är korrekt dvs förenlig med LSS, EKMR, CRPD
 - LSS Lag om stöd och service för vissa funktionshindrade
 - EKMR Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
 - CRPD, engelska förkortningen för FNs Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning
- Att LSS-personen själv eller genom företrädare kan *påverka* behovsbedömning, beslut om insats och beslut om utformning av insats så att LSS-målet *delaktighet* i samhällslivet uppnås

Varför behövs egenmakt vid LSS-tillämpning?

- För att minska maktskillnaden mellan det offentliga och medborgaren
- Det räcker inte att LSS-personen blir respekterad och lyssnad på, det vill säga får ett gott bemötande från handläggare och beslutsfattare. "Det räcker inte att vara snäll"
- Nödvändigt med inflytande för att ha kontroll över sin egen livssituation: *delaktighet i olika beslutssituationer*
- Det gäller att LSS-personen ges möjlighet att utnyttja LSS potential till makt över den egna situationen – både att få och få behålla LSS-insatser, över själva utförandet av givet stöd och vid uppföljning – att stödet är ändamålsenligt
- Ett ändamålsenligt stöd ger *delaktighet på olika livsområden*

Maktskillnader mellan LSS-personen och stödsystemet kan minska

- Detta ställer stora krav på både medarbetare och LSS-personerna själva (och deras företrädare)
- Förutsättningen är att *den nationella viljan* är att detta ska ske och att *det kommunala självstyret* inrymmer en vilja att förverkliga LSS intentioner att göra rätt från början! Och att denna vilja förmedlas och förverkligas av medarbetarna
- På individuell nivå finns den (ibland) svårfångade viljan:
 - Förmågan att bestämma, ramar för inflytandet, olika uppfattningar om goda levnadsvillkor

2. Vad är delaktighet?

2.1. Numera utgår många från WHO's *Internationell klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa, ICF*

- Behovskedjan: Svårigheter på grund av funktionsnedsättningar, kopplade till hälsa, ger behov av samhällsstöd
- Socialstyrelsens vägledning *Individens behov i centrum, IBIC*. 2016. Utgår från ICFs modell
- Handlar om fungerandet på olika livsområden
- Fokus idag på delaktighet på livsområde Utbildning, daglig verksamhet, arbete, ekonomi

2.2. Är Socialstyrelsens vägledning *Individens behov i centrum*, IBIC ett bra redskap för egenmakt?

- Socialstyrelsen utgår från WHO:s internationella klassifikation ICF: Internationell klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa (WHO, Socialstyrelsen 2003)
- ICF ger ett gemensamt språk och gemensam kunskap. Det är en förutsättning för maktutjämning
- Vägledningen är främst till för handläggare och andra tjänstemän. Kan den användas som redskap för individens egenmakt?

Ur vägledningen sid 17

- Modellen anger ett perspektivskifte, från att se individen som enbart en patient, en brukare eller elev till att se individen som en samhällsmedborgare
- ICFs tänk utgår från individens delaktighet och börjar med fungerande vardagssituationer snarare än det som inte fungerar

Många faktorer påverkar fungerandet

- *Hälsotillståndet*
- *Personfaktorer*
- *Omgivningsfaktorer*

Hälsotillstånd och fungerande

- Vägledningen handlar om fungerande som är kopplat till olika hälsotillstånd. T.ex. sjukdomar, skador
- För LSS personkrets 1 vanligt med medfödda (eller från barnaåren) sjukdomar och skador som utvecklingsstörning, autism och cp-skador
- ICF handlar inte om fungerande, som t.ex. beror på om man är fattig eller rik. Exempel: Kostnader för att delta i fritidsaktiviter.

ICF skiljer på *funktion; aktivitet; delaktighet*

- När man talar om fungerande hos kroppens olika organ – *kroppsfunktion* enligt ICF
- När man talar om utförande av olika enskilda uppgifter, handlingar – *aktivitet* enligt ICF
- När man talar om mera sammansatta situationer – *delaktighet* enligt ICF innebär engagemang i livssituationer
- Detta är ICFs *biopsykosociala* synsätt. Delaktighet enligt ICF sammanfaller väl med LSS-målet delaktighet

Det biopsykosociala synsättet innebär en *helhetssyn* på fungerande och på betydelsen för delaktighet: att leva ett liv

- Det spelar ju ingen roll om man kan använda sin hand (utföra olika aktiviteter) om man inte får några bra tillfällen att använda den till – t ex spela piano om man längtar efter det och har förmågan (få delaktighet i pianospelande)
- Fungerande kan leda till behov av stöd och hjälp på livets alla områden.
- Då måste handläggaren ha en helhetssyn för att avgöra vad som behövs för att den enskilde ska bli delaktig i både det lilla och stora livet
- Livet och fungerandet handlar om att vara delaktig, att vara involverad i olika situationer på olika livsområden.
- *Det handlar om meningsfullhet och vad som är viktigt för den enskilde.*

Målen med LSS (och SoL) handlar om *delaktighet* i olika livssituationer och sammanhang

- Hemma och i samhällslivet
 - Det kan t.ex. gälla delaktighet i en daglig verksamhet
- Delaktighet handlar om en subjektiv erfarenhet, upplevelse av engagemang
- Hur kan vi tänka om delaktighet utifrån vägledningens uppräknings s. 36
 - Delta/ta del av, vara inkluderad, vara accepterad, vara engagerad i ett livsområde, ha tillgång till behövda resurser

Delaktighet, medverkan och inflytande

(IBIC sid 34)

- Delaktighet behöver ses som *aktiv medverkan*.
Man kan delta utan att känna sig delaktig
- *Delaktighet förutsätter inflytande*. Det kräver att individens åsikter tas på allvar och tillåts påverka eventuella beslut och aktiviteter. OBS värdet inflytande finns bara med LSS (se 6 § LSS)!
- Att kräva delaktighet av någon som inte vill eller av olika skäl inte kan är knappast möjligt eller acceptabelt

Det måste finnas förutsättningar för delaktighet

- *Delaktighet* är aktuellt både när *behov tillgodoses* och när det gäller att fastställa vad som är *målet med stödet*
- Det måste finnas förutsättningar för delaktighet
- Kommunikation – en viktig förutsättning för delaktighet (t.ex. svårigheter med talet, hörseln, synen förutom kognitiva svårigheter)
- Att *tillfälle* finns, att stöd finns just när det behövs osv.
- Delaktighet handlar ofta om *samspel*

Några slutord om delaktighet

- Det biopsykosociala synsättet vid tillämpning av LSS och SoL
- Det relativa handikappbegreppet återupplivas enligt min mening med *Individens behov i centrum* genom konstaterandet att behoven är knutna till individen men måste alltid relateras till dennes situation och omgivning!

3. Möjligheter för delaktighet.

Exemplet daglig verksamhet – arbete

1. FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning
2. Förslag i LSS-utredningen
3. Förslag i Styrkraftutredningen
4. Vägar till delaktighet (Socialstyrelsen 2017)
5. Uppgårelsen mellan S, MP, L och C

3.1. FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, artikel 27

- Artikel 27 handlar om arbete och sysselsättning
- Se t.ex. d) ... att få faktisk tillgång till arbets- och yrkesvägledning, arbetsförmedling, yrkesutbildning och vidareutbildning, som är allmänt tillgängliga

3.2. Ur LSS-utredningen, SOU 2018:88, kapitel 8

- **Sysselsättning**
- Daglig verksamhet är en insats som för många skapar en meningsfull sysselsättning och ett vardagligt sammanhang. Den kan i högre grad än i dag bidra till personlig utveckling och möjligheter att förvärva och upprätthålla förmågor utifrån egna förutsättningar och önskemål.

”Rätten till daglig verksamhet bör inte knytas till avsaknaden av arbetsförmåga”, s. 305

- ” dagens krav för att beviljas daglig verksamhet är att personen varken förvärvsarbetar eller studerar. Vid prövningen av rätten till daglig verksamhet behöver man därför inte heller beakta om personen skulle kunna få stöd till arbete från Arbetsförmedlingen eller Samhall.”
- Principiell ståndpunkt: ”att utgångspunkten inte kan vara att alla som tillhör grupp 1 och 2 i personkretsen för LSS, och som rent faktiskt inte förvärvsarbetar eller studerar när de ansöker om insatsen, ska anses sakna arbetsförmåga”.
- Vill inte knyta rätten till DV till ett beslut om sjuk- eller aktivitetsersättning (jfr LSS-kommitténs förslag). Svårt ta sig vidare från DV till lönearbete.
- ”Om daglig verksamhet blir synonymt med klarlagd frånvaro av arbetsförmåga finns en ökad risk för att Arbetsförmedlingen bedömer att den som har en sådan insats inte kan vara aktuell för arbetsmarknadspolitiska stöd.” Och inte får arbetsmarknadspolitiskt stöd.
- ”Matchning”, ”arbetsdelning” – olika inträdesbiljetter till arbetsmarknaden.

Ur Överväganden i 8.2.6

- Insatsen daglig verksamhet kan göras mer ändamålsenlig: Personer som ha utvecklat sina förmågor i DV måste få stöd och möjlighet att hitta ett ordinärt arbete.
- Problem: Gruppen i DV inte prioriterad målgrupp för Arbetsförmedlingen.
- Förslag: Rätt till inledande kartläggning inom ramen för insatsen för att fastställa hur insatsen bäst kan anpassas och utformas utifrån de individuella behoven. Som del av insatsen.
- Förslag: Socialstyrelsen bör få i uppdrag, i samarbete med MFD, att ta fram kunskapsunderlag för hur DV kan utformas för dem som står längst från arbetsmarknaden
- Förslag: Översyn av insatsen med utgångspunkt från en kartläggning av förhållandet mellan daglig verksamhet och arbetsmarknads- och utbildningsområdena. Den ska avse såväl frågan hur personer i daglig verksamhet som har utvecklat sina förmågor kan prövas mot arbetsmarknaden som de ekonomiska och organisatoriska förutsättningarna för att på olika sätt möjliggöra en övergång till arbete eller studier i kombination med deltagande i daglig verksamhet.

Vad säger myndigheter och forskning om sysselsättning för personer med funktionsnedsättning?

- Nedan ges exempel från LSS-utredningens genomgång av olika myndigheters rapporter samt forskning

Kommunernas ökade roll enligt Statskontoret

- LSS-utredningen om *En analys av processen och förutsättningarna för anställning hos Samhall AB*. Statskontoret 2017
- Resultat: Andelen med kognitiv funktionsnedsättning och generellt nedsatt inlärningsförmåga har ökat, likaså personer med flera funktionsnedsättningar. Kraven har generellt skärpts på de anställda.
- Kommunerna är allt viktigare aktörer för att erbjuda stöd och insatser för personer som står allra längst ifrån arbetsmarknaden
- Ur LSS-utredningen, s. 300

Riksdagen uppmärksammar svårighet för etablering i arbetslivet för unga med funktionsnedsättning: Konkurrensen har ökat

Rapporter från riksdagen 2017/18:RFR2.

Arbetsmarknadsutskottet. *Vägen till arbete för unga med funktionsnedsättning – en uppföljning och utvärdering.*
2017/18

Resultat: Personer med neuropsykiatriska insatser får stöd i högre grad än andra.

Konkurrensen om subventionerade anställningar och praktikplatser har ökat. En svag grupp slår ut en annan – utträngning.

Förstärkta insatser gör att flera kommer i arbete

- Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan i ett gemensamt regeringsuppdrag 2017: *Effektutvärdering av insatser för unga med aktivitetsersättning*

Tre insatser:

- Förstärkt samarbete (FK och AF)
- Supported Employment. Principen "Place then train", AF. Mest kostnadseffektivt
- Case Management (dels förstärkt samarbete, dels kommunal case manager)

Arbetsförmedlingens satsningar på inskrivna arbetslösa

Gör plats! En översikt av situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Arbetsförmedlingen 2018.

- Möjligheter att ta tillvara kompetens, möta brist på arbetskraft
- Potential för landets arbetsgivare
- Krav: ökad kunskapsspridning, samarbete – hitta strategier
- ”I det samarbetet bör Arbetsförmedlingens olika metoder, program och lönesubventioner få ta större plats när det gäller att finna långsiktiga lösningar” (citat ur LSS-utredningen s 303).

Bara drygt var femte i arbete efter gymnasiesärskolan

- *Sysselsättning och social rättvisa. En registerstudie om 12269 unga vuxna med intellektuell funktionsnedsättning. Jessica Arvidsson 2016*

3.3. Ur Styrkraft i funktionshinderspolitiken, SOU 2019:23

Det nya målet för funktionshinderspolitiken [beslutat av riksdagen 2017] är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet beaktas.

Det målet utgör den viktigaste grundförutsättningen för utredningens arbete och förslag.

Styrkraftutredningens bedömning

(SOU 2019:23)

1. Skyldighet att förverkliga FN:s konvention
2. Öka hastigheten på genomförandet av funktionshinderpolitiken
3. Uttalad nationell vilja
4. Ny styr- och uppföljningsmodell
5. Alla myndigheter ska utforma bedriva sin verksamhet med beaktande av de funktionshinderspolitiska målen
6. Myndigheter är experter , lämpliga för samverkan med varandra och andra aktörer
 1. Dock: Utredningen har inte mandat att föreslå ökade resurser (punkt 1-6 9.1.2, s. 255 f.)
7. Resurser till SCB och nationell samordnare (9.1.3-4., s. 257 f.)
8. Uppdrag enligt till den statliga nivån, ej kommunerna. Förslag dock som kan underlätta arbete med FN-konventionen (9.3. s. 259)

En förhandlings- och samverkansbaserad interaktiv samhällsstyrning

- Från government till governance
- Från uppifrån-ned-styrning till styrning genom aktörsnätverk: offentlig, ideell och privat sektor
- Aktiv involvering i styrning och uppföljning
- Potential för funktionsrättsrörelsen: Från arena för information till forum för dialog och inflytande. Roll som idégivare och medskapare
- Utredningen ser kommunsektorn som en central utgångspunkt för ett modernt styrsystem
- Sju samhällsområden: Först nämns arbete och försörjning.

3.4. Socialstyrelsens kunskapsstöd

Vägar till ökad delaktighet

(Socialstyrelsen 2017, s. 56)

- Bästa tillgängliga kunskap visar att den enskildes möjlighet till delaktighet i samhällslivet kan öka genom ett förvärvsarbete.
- För detta behövs ett arbetsfrämjande stöd från kommunen i samverkan med andra berörda myndigheter och aktörer. I ett arbetsfrämjande stöd ingår information om olika former av sysselsättning som kan leda till ett förvärvsarbete.
- Möjligheter för den enskilde att välja mellan dessa former av sysselsättning med kunskap om de ekonomiska följderna
- Ett individanpassat stöd som stärker den enskildes möjlighet att behålla ett förvärvsarbete genom den valda sysselsättningen.

Vägar till ökad delaktighet. Kunskapsstöd för socialtjänsten om arbete med stöd och service enligt LSS.

Socialstyrelsen 2017

Flera aktörer är aktuella.

Ge arbetsfrämjande stöd på flera nivåer:

- Samverkan mellan kommunen, t.ex. skolan, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan (s. 56)
- Socialstyrelsen hänvisar till Lövgren V, Markström, U, Sauer L. 2014. *Från sysselsättning till arbete.*

Utgå från individens tillfälle, förmåga och vilja till delaktighet

(Socialstyrelsen 2017)

- Använd beslutstillfällen som utgångspunkter för långsiktigt arbete
- Tillgång på AKK, på beslutsstöd?
 - Se t.ex Att stödja vuxna personer med nedsatt beslutsförmåga att uttrycka sin vilja. Guide till metodstöd. Socialstyrelsen 2018.
<https://www.kunskapsguiden.se/funktionshinder/Teman/Stodja-vuxna-personers-vilja/Sidor/default.aspx>
- Tillgång på önskad daglig verksamhet? På önskat arbete?
- Tillfälle – ledig plats? Lämplig förmåga, kompetens?

Ur Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning. Lägesrapport 2019

(Socialstyrelsen 2019)

- Få övergångar från daglig verksamhet till arbete
- Ett syfte med daglig verksamhet enligt LSS är att stärka brukarnas arbetsförmåga, men fortfarande går få personer från daglig verksamhet vidare till arbete eller studier
- Mellan 2017 och 2018 skedde sådana övergångar i var tredje kommun
- Ovanligt med varaktiga övergångar. Förekomsten av rutiner för att pröva arbetsförmåga är låg liksom samverkansöverenskommelser med Arbetsförmedling och Försäkringskassan

3.5. Uppgårelsen mellan S, MP, L och C – punkt för punkt

Publicerad 11 januari 2019

<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/detta-vet-vi-om-s-mp-l-och-c-uppgorelsen>

Utkast till sakpolitisk överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna

Funktionshinder

Vi förbättrar möjligheter till jobb, ett gott liv och en meningsfull fritid för alla med olika former av funktionsnedsättning. 64. Säkerställ att den personliga assistansen och assistansersättningen präglas av hög kvalitet och rättssäkerhet. Alla som har rätt till stöd ska få det. Rätt till assistans för egenvård, inklusive andning och sondmatning, ska återställas (Förslag kommer i den sittande utredningen). Rätten till assistans för behov av tillsyn ska stärkas. Definitionen av normalt föräldraansvar ska smalnats av. Tillsätt en ny assistansutredning för att säkra detta. (Utredning 2019. Ny lagstiftning från 2021). Utred också frågan om huvudmannaskapet för den personliga assistansen. (Utredning 2021. Eventuell ny lagstiftning under nästa mandatperiod.)

4. Hinder för delaktighet på området daglig verksamhet – arbete

1. Strukturella: Den enskildes ekonomi
2. Strukturella: Nivåbedömningars roll
3. Individuella: Vilken delaktighet önskar personen? Identitet? Självsikt och egenmakt?

4.1. Ekonomi för den enskilde stöd användaren

- Aktivitetsersättning till unga mellan 19 och 20 år som inte kan arbeta heltid på något arbete på arbetsmarknaden på grund av funktionsnedsättning under minst ett år. Ges mellan ett och tre år i taget.
- Sjukersättning (förtidspension) ges mellan 30 och 64 år. Ges om man aldrig kommer att ha arbetsförmåga. Ges permanent (med ev kontroller från FK vart tredje år).
- ”Unga funktionsnedsatta som har daglig verksamhet ska inte behöva söka jobb hos Arbetsförmedlingen, anser socialförsäkringsministern Annika Strandhäll (S). Men någon lagändring behövs inte enligt henne. Hon hoppas att Försäkringskassan nu ska ändra sina bedömningar.” FK anser att de ska söka ”riktiga jobb”.
- <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/ost/ministern-den-har-gruppen-ska-ha-ersattning-fran-forsakringskassan>. Publicerad 25 februari 2019.

Arbetsförmedlingen contra Försäkringskassan

- Hans Hallerfors: "Försäkringskassan tvingar personer i daglig verksamhet att gå på socialbidrag". Intra nr 3 2018
 - Olika bedömningar av arbetsförmåga
 - Olyckliga konsekvenser
 - AF bedömer att individen inte har tillräcklig arbetsförmåga, hänvisar till daglig verksamhet
 - FK avslår aktivitets/sjukersättning
 - Fel ord: sjukersättning. Inte sjuka personer!
 - Konsekvens: socialbidrag
 - Lagändring krävs

4.2. Nivåbedömningars roll för delaktighet i ändamålsenligt stöd

- Används både för egenregi och för att tillämpa LOV – Lagen om valfrihet Privatisering Upphandling enligt LOU – Lag om offentlig upphandling
- Nivåbedömningar används för att beräkna ersättningen för deltagaren
 - Vad bedöms? Givet stöd? Eller behov hos den enskilde?
 - Bra eller dåligt för den enskilde?
 - Bra eller dåligt för kommun resp privata utförare
- Diskussion om LOV: Hans Hallerfors: "LOV i daglig verksamhet. Minskad valfrihet ökade kostnader", Intra nr 1 2019; "Privatiseringarna leder till en tudelad välfärd". Intra nr 2 2019

Mer diskussion krävs. Ej kollat om LOV har utvärderats.

4.3. Vilken delaktighet önskar den enskilde LSS-personen? Att diskutera

- Vilken identitet på livsområde sysselsättning/arbete önskar/har den enskilde?
- – Vad prioriterar personen?
- OBS Övergång till annan sysselsättning är inte ett självändamål (Socialstyrelsen 2017, s. 59)
- Kenneth Thorstensson: "Vad är arbete och vad är daglig verksamhet?" Intra nr 2 2018
- Integrerad i det vanliga samhället genom arbete?
 - I teori och praktik? Funkar bra? Eller risk för diskriminering? Isolering?
- Segregerad från det vanliga samhället: Daglig verksamhet tillsammans med andra med funktionsnedsättningar?
 - I teori och praktik? Trygg med gruppen? Eller - identifierar sig inte med de andra?

4.4. Vägar till självinsikt och egenmakt

- Synsättet i vägledningen *Individens behov i centrum* kan ge kunskap om eget fungerande och behov av samhällsstöd
- En utgångspunkt: Vad är viktigt i livet?
 - Vad underlättar och vad hindrar personen från att förverkliga det hen vill?
- Maktutjämning när man har kunskap och självkännedom. Självkännedom och självkänsla kan stärkas.
- Avslutningsvis ett hoppfullt exempel från Uppsala

Therese Wappsell föreläser
forelasarentess@gmail.com
Instagram – forelasarentess

Vem är jag?

- Therese Wappsell, 27 år, Uppsala.
- Epilepsi och Lindrig Intellektuell Funktionsvariation
- Brinnande intresse för kryssningar och för melodifestivalen.

Ur Tess Wappells föreläsning: Därför har det fungerat för mig.

1. Komma i tid. Fick en fungerande vardag.
2. Acceperade mig själv och min funktionsvariation.
3. Att få och ge tydlig information.
4. Struktur och Kommunikation.
5. Social kompetens och närvaro.
6. Min vilja